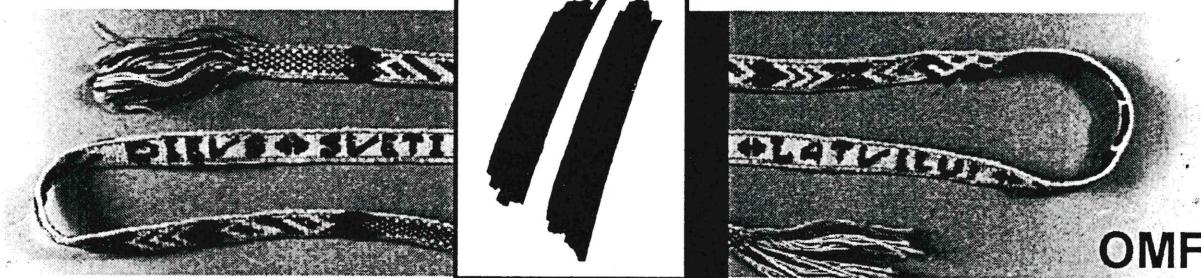

LATVIJAS 50 GADU OKUPĀCIJAS MUZEJA FONDS

1996. gada oktobris, Nr. 2

OMF

APKĀRTRAKSTS

„OKUPĀCIJAS MUZEJA DARBS VELTĪTS
PIEMINAI, PATIESĪBAI, APSKAIDRĪBAI“
AKADEMIĶIS JĀNIS STRADINŠ

Deklarācija par Latvijas okupāciju*

Pēc 1939. gada 23. augusta vienošanās ar nacionālsociālistisko Vāciju, Padomju Savienība 1940. gada 17. jūnijā ar viltu un draudiem okupēja neatkarīgu, tiesisku Latvijas valsti. Sekoja Latvijas iedzīvotāju apcietināšana, slepkavošana un deportācijas. Okupācijas vara atnēma personisku brīvību, uzspieda svešu padomju iekārtu un Latvijas inkorporāciju Padomju Sociālistisko Republiku Savienībā. Latvijas okupāciju un inkorporāciju nekad neatzina Amerikas Savienotās Valstis un rietumu brīvā pasaule. 50 gadu okupācijas laikā (ieskaitot nacionālsociālistiskās Vācijas okupāciju no 1941. gada līdz 1945. gadam) Latvija zaudēja vienu trešo daļu no tās iedzīvotājiem. Padomju okupācijas laikā tā bija pakļauta sistemātiskai rusifikācijas politikai.

Latvijas 50 gadu okupācija ir nenoliedzams fakts un pamats Latvijas neatkarības atgūšanai, valsts leģitimitātei un attiecībām ar kaimiņvalstīm. Latvijas okupācijas noliešana ir nosodāma kā Latvijas tiesiskās pastāvības un patstāvības noliešana vai ierobežošana. Okupācijas noliešana ir arī nosodāma kā cilvēku tiesību pārkāpšana, jo ar to tiek noliegtais okupācijas upuru ciešanas un tuvinieku zaudējumi.

50 gadu okupācijas fakta atzīšana ir vēlama godprātīgām starptautiskām attiecībām, bet okupācijas vēsturiskā būtība ir neatkarīga no tās atzīšanas.

Paulis Lazda,
Latvijas 50 gadu okupācijas
muzeja fonda prezidents

* OMF prezidenta Pauls Lazdas sagatavotais deklarācijas teksts, iesniegts Pasaules Brīvo Latviešu Apvienībai (PBLA) 1996. gada jūlijā tālākai iesniegšanai Saeimas Juridiskajā komisijā.

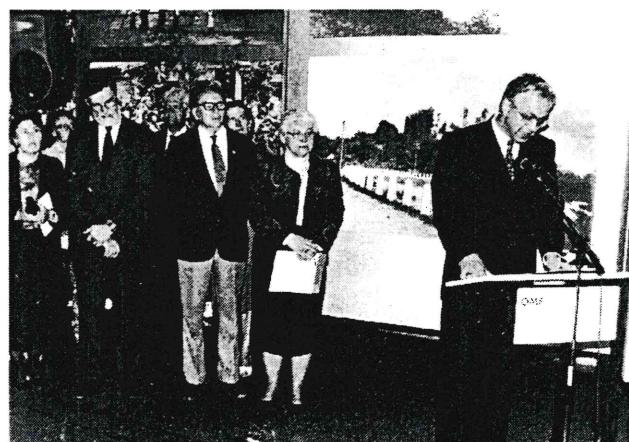
**OMF prezidenta
Pauļa Lazdas uzruna,
atklājot izstādi
1996. gada 14. jūnijā**

Augsti godātie viesi, dāmas un kungi,

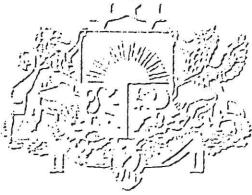
muzeja jaunākais posms atklāj vēl vienpadsmit gadus no piecdesmit gadu garās okupācijas. Pieskaitot iepriekšējos posmus, ar šo ekspozīciju ir aptverta jau puse no nomāktības gadiem. Laiks no 1953. gada līdz 1964. gadam ir iezīmējis Latvijas vēsturē kā atslāuma, uzdrīkstēšanās, vilšanās un nodevības laiks.

No Gulaga atgriezās dzīvi palikušie, verdzinātie izsūtītie. Bet viņu ierobežojumi un vajāšana turpinājās, un uz viņu mājvietām, sētām, pilsētām pretendēja svešas ļaužu masas. Un ne visi varēja, drīkstēja atgriezties. Lai gan Staļina vardarbības un noziegumi tika nosodīti, Latvijā pakāpeniski tautai ierobežoja valodu, postīja tās kultūrvidi, laupīja garīgo brīvību un norobežoja to no Brīvās pasaules. Latvija arvien izteiktāk kļuva lielās impērijas demogrāfiska un ekonomiska kolonija. Šajos 11 gados 42 agrākās kolonijas Āfrikā un Āzijā ieguva neatkarību, bet Latviju un latviešu tauta bija lemtas iznīcībai.

Apzinoties šo nāvīgo draudu savai tautai, un, domājams, sirdsapziņas mudināti, okupācijas varas politikai pretojās tās agrākie pārliecinātie kalpi un varas izpildītāji, tā saucamie latviešu nacionālie komunisti. Bet nevienādo cīņu tā saucamie berklavieši zaudēja. Sekoja pastiprināta rusifikācija, vēl smagāka tautas pazemošana un korupcija. Bet cīņa nebija veltīga. Okupācijas būtība kļuva skaidra, nepārprotama un nenoliedzama gan Latvijā, gan pasaulē. Šodien šī patiesība paliek Latvijas neatkarības pamats un garants. To nevaram aizmirst un nevaram pieļaut tās noliešanu. Atkāpjoties no šīs patiesības, mēs atkāpjamies no mūsu brīvības un neatkarības.

Valsts Prezidenta Kancelejas vadītājs Ivars Millers lasa Valsts Prezidenta Gunta Ulmaņa vēstuli Okupācijas muzeja fonda padomei

Valsts Prezidents

Latvijas 50 gadu okupācijas muzeja
fonda padomei

Latvijas vēsturē 14. jūnijis uz mūžīgiem laikiem ierakstīts kā pati melnākā lappuse. 1941.gadā padomju okupanti, nežēlojot ne bērnus, ne sirmgalvus, ne slimus un nevarīgus, šajā dienā sāka masveidīgu genocīdu, kam vajadzēja nocirst latviešu tautas saknes, kā arī deportēja no mūsu zemes aktīvākos, izglītotākos un strādīgākos citu tautību iedzīvotājus.

Ir pagājuši tikai nedaudzi gadi, kopš Latvija atguvusi valstisko neatkarību, taču vēl arvien mums jādzīvo pusgadsimta okupācijas ēnā. Svešas lielvaras nodarījušas nelabojamu kaitējumu ne tikai tautas dzīvajam spēkam, deformēta ir garīgā pasaule, vēl daudzus gadus mums nāksies diendienā just arī okupācijas radīto ekonomisko atpalicību.

Lai pakāpeniski varētu atbrīvoties no smagā okupācijas mantojuma, ir jābūt pilnīgam pārskatam par to, kāda ir bijusi tās ietekme un ieroči, tautas zaudējumu apjoms un dziļums. Tā visa apzināšanai Latvijas 50 gadu okupācijas muzejs jau paveicis nepārvērtējami svarīgu zinātnisku darbu. Ar šodienu sabiedrībai pieejama kļūst izstādes jaunākā ekspozīcija, kas ietver pēcstājīna laika pirmo posmu. Tajā jāieskatās katram Latvijas iedzīvotājam, bet 6. Saeimas deputātiem šeit vajadzētu ierasties vieniem no pirmajiem, lai ar pilnu atbildību varētu parakstīt dokumentu par Latvijas okupācijas fakta atzīšanu.

Augstu novērtēju muzeja darbinieku paveikto, novēlu panākumus turpmākajā darbā!

Guntis Ulmanis

Rīgā, 1996.gada 14.jūnijā

OMF klusais darbs

OMF darbībai ir trīs pamatvirzieni. Pirmais ir iekārtot un uzturēt muzeju, kas viegli saprotamā veidā parāda Latvijas 50 gadu okupācijas vēsturi. Muzeja eksponātu pamatā ir archīvs, kas saglabā Latvijas iedzīvotājiem un dabai okupācijas varmācīgi uzspiestā likteņa liecības. Līdz šim muzejs apmeklētājiem rāda Baigo gadu, vācu okupāciju Otrā pasaules kara laikā, Stalina varas gadus pēc kara un Hruščova laiku līdz 1964. gadam. Ir iesākti sagatavošanas darbi nākošajam posmam no 64. gada līdz astoņdesmito gadu sākumam.

Kam muzejs domāts, kādus apmeklētājus tas gaida? Divos mēnešos kopš 14. jūnija no gandrīz 2800 apmeklētājiem vismaz divas trešās daļas ir bijuši ārzemnieki - tūristi, tirgotāji, politiķi. Neesam pārsteigtī, ka ir daja Latvijas iedzīvotāju, kas uz muzeju nenāk: latviešu vecākā paaudze pati piedzīvoja Stalina laikus, vidējā paaudze vēl labi atceras sešdesmitos gadus. Bet šis nav tikai „pagātnes muzejs“ - drīzāk tas ir „nākotnes muzejs“ - tā sniegtā informācija ir vajadzīga Latvijas jaunākajai paaudzei, skolēniem, studentiem, kas par Latvijas patieso nesenoto vēsturi zina ļoti, ļoti maz.

Tādēļ otrs OMF darbības virziens ir izglītības programma „Muzejs skolā - skola muzejā“, kas Okupācijas muzeja saturu izmanto, kā citur nekur neatrodamu uzskates materiālu un mācības līdzekli vēstures, civīlzinību un cilvēku tiesību mācībām Latvijas skolās. Muzeju ir jau apmeklējuši vairāki tūkstoši Rīgas un citu skolu audzēknji, gan no skolām ar mācībām latviešu, gan krievu valodā. Ir sanemti nelieli mērķa ziedojumi, lai pašā dzēšējā attālām lauku skolām segt ceļa izdevumus uz muzeju un, lai sagatavotu un pavairotu skolām domātu brošūriņu par muzeja saturu. Tas ir labs iesākums, kuŗu turpināt un paplašināt atļaus PBLA sēdē šī gada augustā piešķirtie \$2500. (Skat. rakstu par OMF izglītības programmu.)

Tomēr, pat atkārtoti muzeju apmeklējot, varbūt neredzēts un nenojausts palikt varētu trešais OMF daba virziens. Tam pamatā ir archīva izveidošana, dokumentu, liecību un piemiņas priekšmetu saglabāšana, to sistemātiska sakārtošana, bet runa ir par daudz ko vairāk nekā tikai datu apsaimniekošanu. Te ir runa par darbu, kas virzās uz mūsu tautas garīgās dzīves sakārtošanu, tās emocionālo pārdzīvojumu apkopošanu. Sausie fakti - kas, kad, ko, cik - ir vēstures pamatā, bet tiem līdztekus mūsu tautai ir arī emocionālo pārdzīvojumu vēsture. Šie emocionālie pārdzīvojumi ir tik spēcīgi, ka veido mūsu šodienu. Tie ir liela daļa no šodienas latviešu gara pasaules, un, varbūt pārsteidzoši, bet tie vieno pasaules tālēs izkaistītos latviešus. Mūsu tautas emocionāli - garīgā vēsture pēdējā pusgadsimtenē ir bijusi sevišķi sāpīgi traģiska. Ľoti daudzi no mums tādēļ dzīvojam vienlaikus ar sāpju un vainas sajūtām. Lai kā tauta, mēs atgūtu ne tikai saimniecisko, bet arī emocionāli garīgo labklājību, mums jāizsēro okupācijas upuru piemīna, mums jāizrunā - jāiztirzā - nevainīgo vainas sajūta. Šī vainas sajūta ir dzīļi iegrauzusies bijušajos leģionāros, partizānos, meža brāļos, uz Sibīriju deportētajos un viņu bērnos, un arī tajos, kas aizbēga uz rietumiem.

OMF darbs pašātēr atgūt vai iegūt garīgo mieru, pašātēr remdēt sāpes. Kā? Pirmkārt ar to, ka tieši par okupācijas tematiku veido archīvu. Cietušie tic, ka šeit ir vieta, kur ar cieņu un izpratni saglabās upuru piemiņu. Tādēļ nepaiet gandrīz neviene diena, kad kāds uz muzeju neatnes kādas ilgi glabātas un slēptas piemiņas lietas, dokumentus vai fotogrāfijas. Otrkārt, piemiņas lietas netiek tikai atnestas, pierakstītas un atstātas - par tām pastāsta, ar tām saistītos cilvēkus atsauc atmiņā - un katrs muzeja darbinieks stāstītāju uzklauša iejūtīgi un sirsnīgi. Bieži izrādās, ka šī ir pirmā reize, kad stāstījums ir uzklaušīts ar izpratni un līdzjūtību. Bieži stāstītājs atkal atgriežas, pastāsta vēl ko citu, parunājas, un aiziet dzīļā pateicībā, ka viņš ir dzirdēts un saprasts.

Treškārt ir tā, ka pie OMF bieži griežas pēc informācijas par saviem tuviniekiem un draugiem. Daudzos gadījumos nācējs jau ir bijis citos Latvijas archīvos un muzejos, bet nav atradis nekādas ziņas. Dažreiz OMF archīvā viņš atrod pirmās ziņas - kādu ierakstu, piemēram, Arnolda Bērziņa kartotēkā, vai kur

Turpinājumu lasiet 5. lpp. ►

20. jūnijā. Rīgas pilī Valsts Prezidents Guntis Ulmanis pasniedz Triju Zvaigžņu ordeni Latvijas 50 gadu okupācijas muzeja fonda direktorei Gundegai Michelei. Apsveicam!

citur. OMF darbiniekiem šādos gadījumos gribētos sniegt paīdzību vēl daudz biežāk. Tādēļ gribas steidzināt lielo darbu datu bankas izveidošanā, kuru šobrīd kavē tikai ierobežotie līdzekļi.

Šis ir tāds kluss, gandrīz neredzams OMF darba lauks. Par to liecina dažas sirsniņas pateicības vēstules un ieraksti muzeja viesu grāmatā, bet visbiežāk tie ir dzīlā sirsniņā un aizkustinājumā izteikti pateicības vārdi un acīs atvieglojuma asaras. Šī darba vērtība ir mērojama tikai ar garīgām mērauklām, tā ir labdarība šī vārda visdzīlākajā nozīmē. Šajā darbā piedalās visi muzeja darbinieki, jo ir pārliecināti, ka tādā veidā dara labu savai tautai.

OMF darbu uztur latviešu organizāciju un atsevišķu personu financiālie ziedojumi un morālais atbalsts. Darbam vēršoties plašumā lielāka un lielāka budžeta daļa jāparedz atalgojumiem un telpu uzturēšanai. Ľoti ceram arī uz turpmāku latviešu sabiedrības izpratni un atbalstu.

Gundega Michele, OMF direktore

Mūsu jaunieguvumi

Nemot rokās muzeja jaunieguvumus, pat ja tos varbūt ir cilājušas desmitiem citu roku, ir sajūta – es esmu pirmais cilvēks, kas šīm lietām pieskaras. Pirmreizīgumu rada starojums, kas piemīt sāpēs iznēsātajam. Priekšmeti dažkārt spēj uzrunāt pārliecinošāk par vārdiem - tie ir patiesāki. Materializējušās ilgas, cerības, zaudējuma sāpes un garīgais spēks liek apstāties arī līdz matu galiem pragmātiskajiem un atver dvēseles visslēptākās durvis.

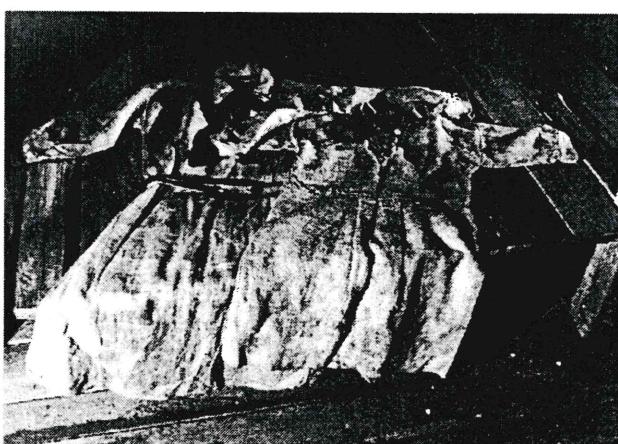
Kad šovasar līdz jaunās ekspozīcijas atklāšanai bija atlikušas vairs tikai dažas dienas vidrižnieks Maigonis Pukščis atnesa uz muzeju divas no maisa audekla šūtas kleitiņas – vienīgo apģērbu, kas bija mugurā māsām Ritai un Sarmītei Lasmanēm, 1946. gadā atgriežoties Latvijā. Nebalinātā linu auduma nav pieticis abu lakatiņiem, tādēļ vienīgais tīcis jaunākajai māsiņai Sarmītei.

Šovasar saņēmām Vologdas invāžu cietumā Voldemāra Sproģa 1952. - 1953. gadā gatavotu vijoli. „Nometnē noorganizējās neliels stīgu orķestris. Arī es tajā piedalījos, spēlēdams mandolinu. Nolēmu tikt pie personīga mūzikas instrumenta. Brīvlaistie manu nodomu atbalstīja, sagādāja stīgas un zirga astrus locīnam. neatceros, kā tiku pie ēveles. Pēc vairāku mēnešu pacietīga darba no plānajiem dēlīšiem un zupas kauliem izgatavoju attiecīgās detaļas, izdrāzu un saīsmēju“, stāsta Voldemārs Sproģis.

Ar savu tiešumu un šķietamo bezkaisīgumu satriecoša ir Artūra Stradiņa (miris 1986. g.) dienasgrāmata „Ērkšķainās gaitas: Baigā gada gaitnieka dienasgrāmata“. Tā ir nāves plaujas laika hronika, arī paļavības uz Dieva klātbūtni un mīlestības spēka apliecinājums. Šis cilvēks ir apzinājies savu uzdevumu – būt lieciniekam laikā, kad meli vairs neaizklās vēsturi un patiesību.

Muzeja arhīvs top par daudzveidīgu vēstures liecību un izziņas krātuvi, lai sāktu veidoties atgriezeniskā saikne ar sabiedrību - tai ar laiku jāsaņem zinātniski apgūtā informācija un vispārinājums par kādu noteiktu problēmu vai laika posmu. To iespējams izdarīt tikai tad, kad par attiecīgo tematu ir uzkrāts pietiekoši daudz materiālu. Līdzšinējais vākums jau ir kļuvis par pamatu daudzām fonda publikācijām. Šogad, pateicoties bagātīgajam Oskara Vizuļa materiālu klāstam, Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultātes Vēstures specialitātes dienas nodalas 1. kura studente Lelde Ozola ir uzrakstījusi kursa darbu „Latviešu pusaudži Otrajā pasaules karā vācu armijas Gaisa Spēku paīgu rindās.“ Kursa darba vadītājs LU profesors Heinrihs Strods.

Anda Līce

Māsiņu Ritas un Sarmītes Lasmanu maisa auduma kleitiņas - vienīgais apģērbs mugurā, atgriežoties Latvijā 1946. gadā.

Voldemāra Sproģa vijoles lauskas. Vorkuta, 1952-1953.

1.*

*Ir atņemts viss —
Vārds, Dzimtene un Gods.
Par to, ka biji cilvēks, tagad — sods.
Tu numurēts kā lieta vai kā lops,
Un abu roku pirkstu nos piedumi
Kā noziedznieku tevi meklēs,
Līdz atradīs pa vidu pašai peklei.
Mutautā, kur acis slauka brīvie,
Tu biedru vārdus izšūdama raksti,
Lai izlasīt var tie,
Kas varbūt paliks dzīvi.*

2.

*Mājup skrien vēstuļu putni
Ar apzīmogotiem spārniem.
Mīlums rakstās uz bērza tāss,
Kokā iegriežas, iespiežas mālā,
Sudraba saktā iekājas.
Vēstuļu putni mājup lido,
Sargi izšauj, bet nevar trāpīt,
Suņi velti skrien pēdas dzīt.
Cik dārgs viss ir kļuvis, kas šķita lēts.
Kad apēsta visa īdzņemtā maize,
Uztur vien tas, kas garā sēts.*

3.

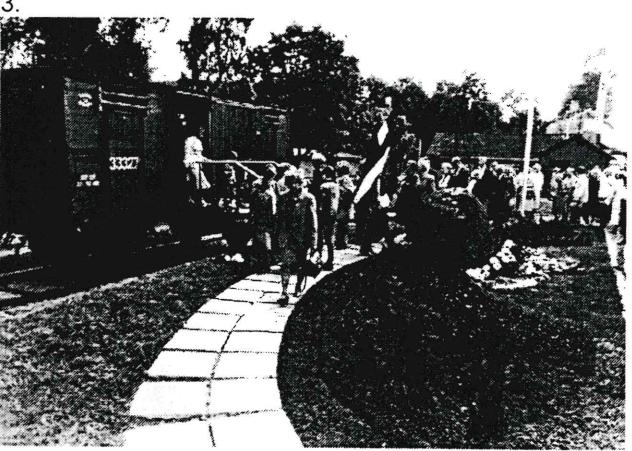
*„Dievs, svētī Latviju!“
Ar tik smalkiem burtiem to ieaust,
Ka nomaldās sarga acs.
Starp divām izelpām sārtām
Vienu ieelpu baltu
Kā Baltijas jūru, kad krastā
Tā laivas un dzintaru dzen
Un smiltīs klāj galdautu tīru,
Uz kura netrūkst ne nieka,
Galdautu baltu ar vārdiem,
Kas nav kapakmenī iekalti.*

4.

*Ir kājas aizmirsušas brīvē staigāt.
Cik gadu paies, kamēr dzisīs
Kauna zīmes dvēselē un vaigā?
Cik gadu paies, kamēr bailju birgu
Kliedēs rudzu vējš un Triju zvaigžņu mirga?
Kā tuvoties un kādus vārdus sacīt
Tev, Latvija, kas atkal esi važās?
Vēl nezin sirds, ka iekritīs tā dadžos
Un nātru puduros, kas apņem tēva mājas.
Vēl nezin sirds. No zonas iznākusi,
Ar brīvestību balsī sarunājas.*

Anda Līce

4.

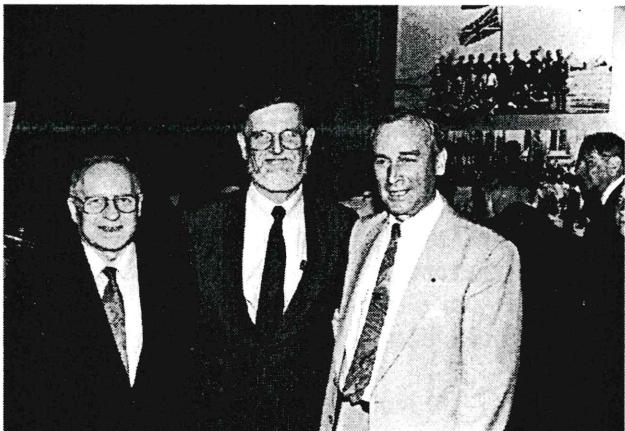
*Muzeja vitrīnās eksponētie oriģinālie priekšmeti un dokumenti sakārtoti četrās pēc tēmas atšķirīgās grupās. Katru grupu ievada Andas Līces dzejolis un tā atdejojumi angļiski, vāciski, krieviski.

5.

6.

7.

14. jūnija atceres brīži Rīgā:

1. Politisko represiju upuru gājiens uz Brīvības pieminekli sākas no Okupācijas muzeja
2. Godinot komunistiskā terora upuru piemiņu, ziedus pie Brīvības pieminekļa nolieks OMF prezidents Paulis Lazda
3. Pieminas dievkalpojums Tornakalna ev. lut. baznīcā
4. Pie atjaunotā vagona Tornakalna stacijā
5. Izstādes atklāšanā par politisko „atkusni“ stāsta Eduards Berklavs.
6. Savus dzejoļus lasa Anda Līce
7. Akadēmikis Jānis Stradiņš, OMF prezidents Paulis Lazda un Latvijas vēstnieks Kanādā Georgs Andrejevs

Okupācijas muzeja 1996. gada vasara

Gatavojoties šī gada Tautas sēru dienas, 14. jūnija, atceri Rīgā, Okupācijas muzeja fonda (OMF) vadība saskārjoja savas ieceres ar Latvijas Politiski represēto apvienības valdes priekšsēdi Visvaldi Aivaru un atceres brīžus sakārtoja plūstošā secībā sešu stundu garumā.

To ievadīja svinīgs komunistiskā režīma upuru gājiens no Okupācijas muzeja uz Brīvības pieminekli, kur plkst. 13.00, godinot aizvesto un nogalināto piemiņu, notika atjaunotā Svinīgā Goda sardzes maiņa. Klātesošos uzrunāja Augšāmcelšanās draudzes mācītājs Guntis Kalme. Pēc tās svētbrīža un ziedu nolikšanas ļaudis sakāpa OMF pasūtinātos autobusos un brauca uz piemīnas dievkalpojumu, ko vadīja mācītājs Juris Rubenis Tornakalna ev. lut. baznīcā.

Pēc aizlūguma dievļūdzēji gāja uz Tornakalna staciju, kur pirms 55 gadiem daudzu rīdzinieku kājas pēdējo reizi skāra Latvijas zemi. Šogad tur Okupācijas muzejs labā sadarbībā ar „Latvijas Dzelzceļu“ izstādījis atjaunotu vagonu, tieši tādu, kādos liktenīgajā naktī izveda tūkstošiem nevainīgu Latvijas cilvēku.

...Skān dobjš mežraga solo, valējas lopu vagona durvis, ziedi uz vagona kāpnēm...

Pieminas dienu noslēdza izstādes jaunākā posma (1953 - 1964) atklāšana Okupācijas muzejā. Viesus uzrunāja OMF prezidents Paulis Lazda. Šī ir precīzi viņš analizēja padomju okupācijas īstailīgo politiskā atkušņa posmu pēc Stalīna nāves un tam sekojošo atgriešanos totalitārismā. Atminās par savu dzīvi un darbu šajā laikā Latvijā un vēlāk izsūtījumā kavējās bijušais Latvijas komunistu partijas sekretārs, tagad LNNK daībnieks Eduards Berklavs. No tumsas un ciešanām uz apskaidību un gaigumu aicināja dzejniece Anda Līce. Viņas dzejoļus angļiski un vāciski lasīja tulkojumu autori profesors Valters Nollendorfs un Matiass Knolls. Pie krievu sirdsapziņas gaišā dzejas valodā griezās pati dzejniece.

Valsts prezidenta kancelejas vadītājs Ivars Millers kungs nolasīja Okupācijas muzeja fondam adresētu Valsts prezidenta Gunta Ulmanja vēstuli.

Ar to svinīgā daļa bija beigusies, sākās izstādes apskatišana, diskusijas, senu draugu tikšanās.

Par īstu gandarījuma dienu OMF darbiniekiem kļuva 20. jūnījs, kad Rīgas pilī Valsts prezidents Guntis Ulmanis pasniedza Triju Zvaigžņu ordeni fonda direktorei Gundegai Michelei. Viņš izteica prieku, ka pēc atkalievēlēšanas Latvijas valsts visaugstākajā amatā pirmā publiskā uzruna viņam jāsaka apsveicot tieši Okupācijas muzeja fonda direktori. Izjustiem vārdiem prezidents pateicās Micheles kundzei par ilggadīgo, nesavīgā darbu Latvijas labā.

Viņai pateicas arī visi fonda darbinieki!

Svētku dienas nomainīja darba dienas, izstāde šovasar atvērtā katru dienu, to divos mēnešos jau redzējuši 2 794 apmeklētāji. Vasaras apmeklētāju vidū ir daudz tūristu. Sākoties septembrim, uz izstādi kā uz vēstures stundām, nāk skolu jaunatne. Daudziem lauku skolēniem ceļa naudu ekskursijai uz Okupācijas muzeju samaksāsim no mērķa ziedoņumiem, kurus sāka organizēt enerģiskā DV priekšniece Inese Apelis. Jaunatnes izglītošanai Latvijas valsts vēstures jautājumos cilvēki naudu ziedo arvien biežāk.

Nākotnes plānus apgrūtina nezīja par muzeja telpām. Šī gada izstādes turpinājums izsmēla pēdējo zāles kvadrātmētra rezervi. Esam iesnieguši pieprasījumus valsts un Rīgas pilsētas iestādēs par jaunu telpu piešķiršanu muzeja iekārtošanai. Pārāk daudz naudas no fonda līdzekļiem tērējam pašreizējās ēkas apsaimniekošanai, apsveram muzeja slēgšanu ziemas mēnešos tieši lielo apsildīšanas izmaksu dēļ. Katru gadu esam iesnieguši valsts iestādēm ēkas uzturēšanas aprēķinus kopā ar lūgumu šim mērķim piešķirt naudu no valsts budžeta. Līdz šim pretē esam saņēmuši komplimentus un soļjumus.

Izstādes dzīrdam apmeklētāju pateicības vārdus. Tie attiecas uz katru, kas paīdzējis OMF: ziedojoši naudu, uzticot OMF arhīvam dokumentus vai fotogrāfijas no ģimenes albuma, dāvinot vēstures grāmatas, arhīva iekārtas vai strādājot fondā savā brīvajā laikā.

Anna Zoldnere
OMF izpilddirektore

MUZEJS SKOLĀS – SKOLAS MUZEJĀ

Okupācijas muzeja izglītības projekts

„Muzejs skolās – skolas muzejā“ ir projekts, kas ievērojami paplašinās Latvijas skolu jaunatnes izpratni par Latvijas 50 gadu okupāciju. Tā Latvijā vislabāk attēlota Okupācijas muzeja ekspozīcijā un dokumentēta muzeja archīvā. \$2500 sēklas naudu projekta iesākšanai piešķīrusi PBLA. Muzejs projektu pieteicis arī Sorosa fonda Latvija izglītības projektu konkursam, kas nodrošinātu finansējumu līdz 1997. gada vasarai.

„Muzejs skolās – skolas muzejā“ paredz Latvijas apstākļiem neparastu pieeju, saistot muzeja apmeklējumus ar mācībām skolā un rosinot aktīvu skolotāju un skolēnu līdzdalību okupācijas laika pieredzes izpētišanā. „Latvijas muzeji līdz šim vairāk bijuši statiskas izstāžu vietas un nav centušies izveidot ar skolām integrētas programmas,“ stāsta projekta autore un OMF izglītības programmas vadītāja Dagnija Staško. „Mēs gribam iesaistīt vēstures skolotājus dažādām vecuma grupām piemērotu mācību materiālu izstrādē, lietojot muzeja archīvus un eksponātus. Tos lietos, lai klases sagatavotu muzeja apmeklējumam un pēc tam papildinātu un noapaļotu muzejā redzēto. Izstrādāsim vecuma grupām piemērotas un ar materiāliem saskaņotas muzeja apskates, jo bērniem grūti orientēties uzreiz visā muzeja bagātībā. Bez tam dosim iespēju skolotājiem un skolēniem izstādīt un parādīt projektus par okupācijas laika sekām savā apkārtnē. Tādējādi būsim sasnieguši ievērojami vairāk, nekā tikai parādījuši muzeju – būsim aktīvi iesaistījuši muzeju skolu darbā. Okupācijas muzejs patlaban ir varbūt pats labākais mācību līdzeklis šī laika vēsturē visā Latvijā. Trūkst mācību grāmatu un citu mācību līdzekļu, kas objektīvi atainotu Latvijas un tautas liktengaitas šai laikmetā.“

Lai sasniegstu iespējami plašu un noturīgu efektu, paredzēti šādi pasākumi:

- Informācijas seminārs, lai ar muzeju un izglītības programmu iepazīstinātu Izglītības un zinātnes ministrijas darbiniekus, skolu valžu priekšsēžus un citus vadošus izglītības darbiniekus.
- Vēsturnieku un metodiku semināri muzeja materiālu izpētei un metodiskai apstrādei skolu vajadzībām.
- Semināri skolotājiem, kas sniegs idejas materiālu lietošanai klasēs un muzeju apmeklējumu sagatavošanai, kā arī klašu projektiem savā apkārtnē.
- Klašu apmeklējumi un mācības muzejā – muzeja darbinieku un pašu skolotāju vadībā.

Šāda pieeja nevien maksimāli palīdzētu skolām, bet arī muzejam, atzīst Dagnija Staško. Ja līdz šim muzejs daudzus klašu apmeklējumus sedzis no ziedotajiem līdzekļiem, var sagaidīt, ka nākotnē mācību braucienus uz muzeju segs pašvaldības vai skolas pašas. Līdz ar to muzeja līdzekļus varēs ieguldīt mācību materiālu un skolotāju sagatavošanai, tā paplašinot un uzlabojot muzeja izglītības programmu.

Ziedotāji savus ziedojuimus var novēlēt specifiski „Muzejs skolās – skolas muzejā“ programmai, tādējādi palīdzot izglītot Latvijas jaunatni par Latvijai okupācijas gados nodarīto pārestību, ar kuras sekām vēl ik uz soļa jāsastopas atjaunotajā Latvijā.

Valters Nollendorfs
OMF padomes loceklis

Izraksti no viesu grāmatas

Paldies, ka neļaujat aizmirst!

Šo izstādi ir jāredz ne tikai tiem, kas to ir redzējuši un jutuši uz savas ādas, bet vēl vairāk tiem, kam tas gājis garām.

Tik daudz runāts par apdraudētām augu un dzīvnieku sugām. Pastāv pat šo sugu saraksts „Sarkanā grāmata“. Šis muzejs lai ir pienesums apdraudēto tautu „Sarkanās grāmatas“ veidošanai.

PATEICĪBA

Okupācijas muzeja fonda padome izsaka sirsnīgu pateicību
par brīvprātīgi ziedoto laiku un darbu:

- * advokātam **Jurim Kīnam** Čikāgā, kas izstrādāja vajadzīgos dokumentus un izkārtoja legālos jautājumus, lai izveidotu OMF atbalsta grupu,
- * Brīvības fonda darbinieci **Sarmītei Straupeniecei** par lielo darbu, kārtojot PBLA birojā, Vašingtonā, Okupācijas muzeja fondam iesūtīto ziedojumu iegrāmatošanu un ieguldīšanu,
- * **Lindai Kovaļevskai** PBLA birojā Rīgā par sadarbību ar OMF biroju un
 - * advokātam **Egonam Piķelim** no advokātu firmas Kļaviņš & Slaidiņš Rīgā par legālajiem padomiem.

**BEZ JŪSU NESAVTĪGĀS ATSAUCĪBAS OMF DARBĪBA NEBŪTU IESPĒJAMA.
PALDIES VISIEM!**

Godātie Okupācijas Muzeja Fonda atbalstītāji!

Okupācijas Muzeja Fonda padomes vārdā sirsnīgi pateicos ikvienam labvēlim, kas ar savu ziedojumu turpina atbalstīt mūsu kopējo darbu. Mēs, svešuma latvieši, joprojām sedzam visus Fonda izdevumus, un tikai pateicoties jūsu atsaucībai esam varējuši šo nozīmīgo darbu turpināt.

Šī gada pirmajos sešos mēnešos PBLA Okupācijas Muzeja Fonda kontā iesūtīti \$29 793, bez PBLA starpniecības uz Latviju nosūtīti Ls. 3 667, bet anonīmo atbalstītāju kopējais ziedojums ir Ls. 574.

Latviešu sabiedrība Kīlvlandē arī šogad ir ļoti atsaucīgi atbalstījuši OMF, un kapitālfondā ieguldīti jau \$16,718, kas viss ir Kīlvlandes latviešu ziedojums.

Mūsu sabiedrības devums šai gadā ir audzis, bet palielinājušies arī izdevumi.

Kā zināt, mēs esam pilnīgi atbildīgi par visiem muzeja izdevumiem, arī ēkas uzturēšanu, apsardzi, pat neatliekamus labojumus veicam paši. Maksājam visus valsts nodokļus, un godprātīgi atalgojam mūsu darbiniekus, jo apzināmies, ka viņi OMF darbā ieliek daudzas, gaļas, grūtas darba stundas.

Šī gada budžetā paredzēto summu pārsniedz saimniecības izdevumi, jo neparedzēti lieli bija aukstajos ziemas mēnešos apsildīšanas rēķini. Stingri sekojam visiem izdevumiem, un ceram gadu nobeigt budžeta robežās.

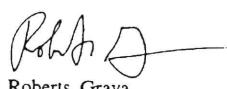
Pilnīgu 1996. gada budžeta izpildījumu publicēsim 1997. gada pirmajā apkārtrakstā.

Pateicībā
Biruta Abula
OMF finanču lietvede

1996. g. 28. jūnijā

REVĪZIJAS KOMISIJAS SLĒDZIENS

Esmu izpētījis OMF finansu dokumentus 1995. gadam, un, vadoties pēc iesniegtiem dokumentiem, secinu, ka OMF darbība 1995. gadā ir bijusi saskaņā ar OMF statūtu mērķiem, un visas izmaksas acīmredzot atbilst OMF statūtu mērķiem.

Roberts Grava
OMF revizijas komisijas vadītājs
Tel.: 272162

PATEICĪBA un ATVAINOŠANĀS

*Pateicamies un atvainojamies
ASV Daugavas Vanadzēm, kuras 1995. gadā ziedoja OMF
ielu naudas summu, bet Apkārtraksta Nr. 1. ziedotāju sarakstā nebija
publicētas tehniskas klūdas dēļ*

Pateicamies ziedotājiem*

Pārskats par 1996. gada 1. pusgadu (janvāris - jūnijs)

Vislielākais ziedotājs - Pasaules Brīvo Latviešu Apvienība \$20 000

No \$1000 līdz \$10 000

Aina Galēja **Dravnieks**, Arturs **Grava**, Arturs un Ena **Neparti**, Valija **Nille** (Otto Nilles piemiņai), Ludis A. **Saliņš** (Mirdzas Saliņas piemiņai), Ilze **Schwartz**, Aivars **Slucis**.

Daugavas Vanagi ASV, Daugavas Vanagu fonds Anglijā, Klīvlandes Latviešu biedrība, Latviešu Tautas atbalsta grupa Čikagā, Latviskā Mantojuma Fonds Bostonā.

No \$100 līdz \$1000

Rasma un Aleksandrs **Aizstrauts**, Irēne **Alunāns**, Edvins un Biruta **Auzenbergi**, Jānis un Ārija **Degli**, Andrew **Ezergailis**, V.M.**Gailītis** un A.Jēgers, Krišjānis un Johanna **Granti**, Alfrēds un Sarmīte **Gravas**, Laimdots un Maija **Grendzes**, Juris un Malda **Kēleri**, Gunārs **Klipsons** (LKOK Jāņa Klipsona piemiņai Sibirijā), Juris **Kļaviņš**, Zenta **Kņazinskis**, Paulis un Rita **Kubuliņi**, Alfs **Kundziņš**, Juris un Visvaldis **Mangulis**, V.Nelle, Alberts un Gārija **Ozoli**, Aija **Pakulis** (Fr.Pakuļa piemiņai), Jānis Ilgvars **Plūme**, Richards **Pukītis** (M.Pukītes piemiņai), Juris un Lauma **Reinfeldi**, Rita **Romanovska**, Elga un Aivars **Roņi**, Helmi **Rozankowsky**, Valdemārs un Gaida **Skudras**, Jānis **Strautnieks**, Ilga **Svechs**, Leonīds **Tomsons**, Alfrēds un Mirdza **Ūdenāni**, Ansis **Uibo**, Juris un Ilze **Upatnieki**, Jānis un Ausma **Vilciņi**, Z.Zadvinskis, Vija **Zeltiņš**, Aina **Zemdega**.

Bostonas Daugavas Vanadzes, Bostonas Daugavas Vanagi, Daugavas Vanagi Klīvlandē, Daugavas Vanagu apvienība Minesotā, Daugavas Vanagu latviešu ciems Mičiganā, Daugavas Vanagu Ročesteras nodaļa, Daugavas Vanagu Saules nodaļa, Kanādas Daugavas Vanagi, Klīvlandes Apvienotā latviešu ev. lut. draudze, Korporācija Selga Minesotā, Deitonas korporāciju kopa, Kredītsavienība Grandrapidos, L.D.S. Burtnieku draudze Toronto, Mineapoles latviešu Akademiskā kopa, Aiovas latviešu biedrība, Dienvidfloridas Latviešu biedrība, Oregonas Latviešu biedrība, Ziemeļkalifornijas Latviešu biedrība, Latviešu ciems Garezerā, Čikāgas ev. lut. Ciānas latviešu draudze, Latviešu ev. lut. Apvienotā baznīca Kalamazū, Latviešu ev. lut. baznīca Amerikā, Deitonas latviešu ev. lut. draudze, Vilmantikas latviešu ev. lut. draudze, Grandrapidu latviešu ev. lut. draudze un dāmu komiteja, Klīvlandes Latviešu kredītsabiedrība, Viskonsinas latviešu kredītsabiedrība, Latviešu nacionālais fonds, Grandrapidu un apkārtnes latviešu pensionāru biedrība, Latvijas atbalsta grupa Sanfrancisko, Otavas senioru klubs (Friča Jaunzema fonds), Pensionāru apvienība Klīvlandē, Veco strēlnieku kopa Klīvlandē, Ventas 27. gaidu vienība Klīvlandē.

Līdz \$100

E.Āboltiņš, Vilis Ābrams, K.Avens, Nora Balodis, Ausma un Kārlis Błodnieki, Valdis Briedis, F.Celmalnieks, Aristīds un Dace Ceri, E.Ciemiņa, Oskars Danīlovs, K.Dinbergs, Elga Dombrovskis, J.P.Edelbergs, Ausma Erikson (Zelmas un Oskara Melnbrenču piemiņai), Artūrs Ezergailis, Kārlis un Nelly Freimaņi, Monvids Graudiņš, Antoņina Grinbergs, Daumants

Heisters, Rasma Gundega leviņa, Ērika leviņš, J.Ivans, K.Jaunākais, Vilma Kalderovska, Rita Kaugurs, K.Kaurats, Raimunds Krastiņš, L.Krūmiņš, M. un N.Kronītis, V.Kukainis, Andrejs Kīsis, J.Ladusāns, Ārijs R.Liepiņš, Henni K.Maciejauskas, Ruta Miezītis, Elza Migla, Elma Miniats, Pauls Nelke, Artūrs un Marga Nīkuri, Eduards Ozoliņš, V.Papēdis, Izida Peterson, Leonija Petraska, Aina Poilovs, L.Raestas, Liesma Rops, Julianna Rumberga, H.Rušmanis, Helena Rūtītis, B.Sarna, K.Saukants, N.Saulītis, Roberts Seisums (Alberta Neidera piemiņai), Liene Sorenson (Ausekļa un Livijas Kraukstu piemiņai), Ilgvars un Aija Spilneri, D.Štavvers, C.Tomiņš, Teodors un Lidijs Uldriķi, Edvīns Upītis, Arnolds Ūsis, Gunārs un Ieva Vēveri, Kaspars Videnieks, Andrejs Zeltkalns, Viktors un Valda Zemesarāji.

Vilmantikas ev. lut. draudze, Ročesteras Dāmu komiteja.

* Vārdi un uzvārdi rakstīti tā, kā to norādījuši paši ziedotāji.

**Pateicība arī visiem anonīmajiem labvēļiem, kuri savu ziedoju mu
ielika Okupācijas muzeja ziedoju mu kastē!
Paldies!**

Izraksti no viesu grāmatas

Kā senos laikos svētdienas rītos visa ģimene devās uz baznīcu, tā šodien katrai latviešu ģimenei kaut vienreiz gadā būtu jāzstaigā Šā muzeja zāles un jāpadomā par savu attieksmi pret Latvijas neatkarību.

Biju kopā ar mazdēlu, lai viņš kaut cik uzskatāmi redzētu, kādos apstākļos vergu nometnē pavadīja viņa vectēva tēvs.

Dievs, dod spēku un gribu apvienoties visiem ar varu izklīdinātajiem šajā un nākamajās paaudzēs.

Lai bīstamies tos, kam ir zudis jēdziens par goda prātu.

Lai muzejs audzina mūsu jaunatni sargāt brīvo Latviju no jaunas okupācijas.

Ļoti nopietna vieta pārdomām par bijušo - lai jaunatne neaizmirst pagātni.

Paldies, ka šeit varējām redzēt patiesību.

Paldies!

Okupācijas muzeja fondam, c/o PBLA, PO Box 4578, Rockville, MD 20849
vai Strēlnieku laukumā 1, Rīga, LV-1050, Latvija

[] Pievienoju ziedoju (čeku rakstāmi PBLA - Occupation Museum Fund vai
Rīgā, Unibankas Rīdzenes filiāle, kods 310101598, OMF latu konta Nr. 400700517

[] Piesaku gadskārtēju ziedoju Pievienoju pirmo maksājumu, lūdzu sūtiet man gadskārtēju atgādinājumu.

[] Vēlos uzzināt par iespējām novēlēt Okupācijas muzejam īpašumu Latvijā.

[] Vēlos uzzināt par iespēju atstāt Okupācijas muzejam testamentāru novēlējumu.

[] Savu ziedoju novēlu (vārds, uzvārds) piemiņai.

[] Vēlos uzzināt par iespējām paīdzēt muzeja darbā.

Vārds, uzvārds: _____

Adrese: _____

Telefons/fakss: _____

Paraksts: _____ Datums: _____

Icerētās grāmatas, kas gāda mērķa ziedojuimus:

Dzejoļu izlase „Saules vārdi“. Krāsainas ilustrācijas. Latviešu autoru dzejoļu izlase, ko pēc politieslodzīto atmiņas kaligrāfiskā rakstā pierakstījis, sakārtojis un ilustrējis LU arhitektūras students Visvaldis Aivars piecdesmito gadu sākumā vienā no Džezkazganas nometnēm Kazahstanā. Icerēta katras lapiņas krāsaina fotokopija. Izmaksa ap Ls. 3 000.

Andrejs Edvīns Feldmanis. „Uzbrukums Latvijas robežas sardzēm 1940. gada 15. jūnija rītausmā“. Sagatavots interesants melnbaltu attēlu komplekts: kartes, fotogrāfijas un dokumenti par traģiskajiem notikumiem uz Latvijas un Padomju Krievijas robežas. Autors, analizējot pirmsdokumentus un aculieciniekus stāstījumus, labo vairākas kļūdas un pieņēmumus, kas pārceļojušas no vienas vēstures grāmatas uz otru. Tekstam nepieciešami tulkojumi angļu un krievu valodā. Izmaksa ap Ls. 2 000.

Ārsta Jāņa Šneidera „Vjatlagā mirušo saraksts 1941. 08. - 1942. 06“. Ārsts izlietojis trīs smēkējamā papīra grāmatīnas 407 mirušo vārdu, uzvārdu, dzimšanas, miršanas u.c. datu pierakstīšanai. Icerēta katras lapiņas krāsaina fotokopija ar teksta atšifrējumu un tulkojumu angļu valodā. Izmaksa ap Ls. 3 000.

„Ceļrādis Okupācijas muzeja fondos“. Simts krāsaini attēli. Atlasīti simts vienreizēji priekšmeti un dokumenti no Gulaga nometnēm un izsūtījuma. Sagatavoti apraksti un aprakstu tulkojumi par priekšmetu lietotājiem un apstākļiem, kādos lietas tapušas. Izmaksa ap Ls. 4 000.

„Tuvinieku līgumi čekai“. Baigajā gadā rakstīti piederīgo līgumi čekai. Katrā iesniegumā savdabīgi izteikts līgums ar vienu jēgu - ļaut arestētajam dēlam, vīram, tēvam vai brālim nosūtīt paciņu ar ēdienu un veļu. Iecere izdot rokrakstu krāsainas fotokopijas ar teksta atšifrējumiem latviski un tulkojumu angļiski. Izmaksa ap Ls. 3 000.

Arvīda Stradiņa dienasgrāmata „Ērkšķainās gaitas jeb Baigā gada gaitnieka dienasgrāmata“. Par manuskriptu jau lasījāt Andas Līces rakstā „Mūsu jaunieguvumi“ (skat. 7. lpp.). Izmaksa ap Ls. 1 200.

Šie manuskripti gāda savus labvēļus. Ar mērķa ziedojuumiem Jūs variet tos izvest tautā.

Manuskriptu aprakstu sagatavoja Anna Zoldnere

Latvijas 50 gadu okupācijas muzeja fonds (OMF)
Strēlnieku laukums Nr. 1.
Rīga, LV - 1050
Tel. 7 212 715
E - pasts: omf@lanet.lv

Iesūtītos materiālus sakārtoja Anda Līce un Anna Zoldnere.
Ievērotas ārzemju un Latvijas latviešu rakstības atšķirības.

OMF hroniku fotografēja Andrejs Edvīns Feldmanis.

Apkārtraksta vinjetē izmantota Bergmanes (vārds nav zināms) piecdesmito gadu sākumā austu prieviņe Džezkazganas nometnē (Kazahija).

Apkārtraksts Nr. 2, 1996. gada oktobris. Rīga.